

על החקלאות וענפים שהיו ואינם עוד / דברי אבנר בטקס חג השבועות

לא תמיד היה קיבוץ עין השופט קיבוץ תעשייתי. לאורך ההיסטוריה הנקודתית שלנו שזורה החקלאות כחוט מקשר בין האדם לאדמה. הנוף הנדיר שלנו, השדות והעצים לא תמיד היו כאן. האזור, שנקרא בפי הערבים "ארץ הרוחות", הפך מבוצץ לחלב ודבש רק לאחר שהורינו הגשימו את החלום הציוני והפריחו כאן את השממה.

השנה, נתבקשתי לומר כמה מילים בחג. אני לא איש של מילים. אחרי שיקי הביא לכאן כלים חקלאיים ישנים, לפני שנה, וגנב לי את הרעיון... כולנו הרגשנו את הגעגועים לימים אחרים... הנה כמה דברים שכדאי שנדע ונזכור:

בקיבוץ שלנו היו כשלושה עשר ענפים חקלאיים עד 1977. רובם נעלמו והותירו אחריהם רק זיכרונות על ימים בהם עוד עבדנו את האדמה ולא עבדנו על האדמה...

יקי הביא את המכונות ולי נשאר להביא לכם נתונים היסטוריים ולנאום... אינני בן למשפחת כותבים או דברנים מוכשרים, לכן אביא, באדיבות עופרה מהארכיון, את המידע מפי הוותיקים.

ראשון, איסר לביא, והוא כותב: "הענף הראשון, בימיו הראשונים של הקיבוץ, היה **האורווה**... איסר מוסיף: "כן ענף, לא ענף, אך למעשה אף ענף לא יכול להתקיים וליצר בלעדי האורווה, הסוסים והפרדות".

ב- 1939 דנים בבניית בניין קבוע לאורווה וב- 2 לנובמבר נופלת ההכרעה ומוקמת אורווה, בנויה אבנים מחורבות עין סוס והבוסתן הגדול. 16 פרדות וסוסים.

הדברים הבאים שכותב איסר הם בעלי חשיבות היסטורית, טופוגרפית, גיאוגרפית,

סוציולוגית, וכל מילה גדולה שתבחרו: הענף השני שהוקם כאן היה ענף **היצור**, בבחינת ענף "עבודות חוץ". הקרן הקיימת שילמה עליו את ההכנסות הראשונות של הקיבוץ והבטיחה את קיומו עם העלייה להתיישבות. 26.12.1937 היה יום הנטיעה הראשון בג'וערה. 30.12.1938 רושם אייבי ביומנו: "השתילה מאשתקד נקלטה ב- 95%". ענף נוסף שנכחד מזמן ומופיע ברשומות הארכיון הוא **צנף האספוא**. ענף המספוא, כיחידה העומדת בפני עצמה, החל מיד עם העברת הפרות הראשונות לג'וערה. דווקא הפועל העברי איציק טרש, היה לעובד הראשון בענף **החזירים [החזיריה]**. אם תירצו, זהו השילוב שעשה את עין השופט: הפועל הקאובי העברי הראשון - אמריקה פולניה.

25.7.1938 נכנסו בני הדור הצעיר - גדעון שפירא ואבירם חגי לעבודה במספוא. עד היום

בודקים כל חבילת חציר לפני שמעמיסים, לראות אם גדעון לא ישן מאחוריה...

25.2.1938 הועברו מחדרה כ- 150 פרגיות אל מחוץ לגדר, (על יד בית הקברות הערבי) -

ומוקמת **המאוויה**. אייבי רושם: "תסודר רשת גבוהה להגנה נגד שועלים... הסיכויים להטלה

טובים...". כעובד בענף נבחר שמואל אבידור.

25.2.38 - מוקמת **אנטיביה**, שחוסלה בחדרה וקמה לתחייה בג'וערה. נרכשו כ- 10 נקבות וזכר אחד מגזע משובח – מקיבוץ מעברות. יהושע דיין טיפל בענף באופן זמני עד שראובן שק החליף אותו... קיימת סברה מדעית כי אוזני הארנב הארצישראלי פותחו בהשראת ראובן שק, שגם אחרי מותו המשיך לתרום למדע.

הצעירים היום לא זוכרים, אבל לענף האבוקדו קוראים **מטצית**, כי פעם היו כאן גם ריחות משכרים ופירות מתוקים. שמואל כהן כתב: "עם דמדומי ערב חורפי בשנת 1938, עמדנו מתי מספר על גג הבית בג'וערה והעפנו מבט למדרון שממול". (הכוונה מג'וערה לכיוון הבריכה של היום, שם נטעו את גן א') "נטעו במשך השנים כרם ענבים, זיתים, חרובים, מישמש, אפרסקים, שזיפים, אגסים ותפוחים" כותב שמואל. התפוחים ליוו אותנו עוד שנים רבות, אבל היום נשארו רק השסק והחושחש הגדלים בלי טובות... היסוד לענף **המכוררת** הונח על ידי טוביה ליזנסקי בשנת 1943, כאשר

נרכשו 32 הכוורות הראשונות. שנה לאחר מכן הצטרף לטוביה נחמן שפרן – שהתמיד בעבודה. ב-1949 רדו 6 טון דבש, שהם 100 פחים. 50 מהם נשארו לצרכי המשק.

ראשיתו של ענף **הפיטום** היה בשנת תשט"ז 1955/6 והוא מנה רק 121 ראש. ענף הפיטום קם, כמו בכל המשקים, כענף לא מוכר ובלתי לגאלי. מטרתו הייתה ניצול פסולת המזון הנשארת במשק, חקלאות אורגנית אמיתית. עד 1960 הגיע הענף ל-300 ראש וההכנסות ל-100,000 ל"י.

בארכיון מצאתי גם את הקטע הבא, אותו כתבה חנה כ"ץ ב-1962 על **המתלה**: "כל מי שיודע ומתעניין בתולדות עין השופט במשך כ"ה השנים שחלפו, אינו יכול שלא לספר גם על ענף שמילא תפקיד חיוני בתולדות המקום והסביבה – ועתה שוב אינו מופיע כגורם כלכלי וחברתי והתחסל".

על ענף **הצאן** כותב ביומנו אייבי: "20.12.1937 בערב – הודיעו משריד באמצעות האיתות כי נקנה הצאן, 60 ראש. מחר יש לצאת לפגוש אותו בדרך משמר העמק". בשנים 1940-47 גוברת בעיית העובדים. אלה מתחלפים לעתים קרובות, כאשר גרעין הוותיקים ממשיך בעבודתו.

ב-27.8.1937 אפרים טיקטין ושושנה, בלוויית גולדשלגר, קובעים את שטח **אן הירק** העתיד לקום. בשנים 1950-60 מגדילים את הענף ועוברים גם לזרעים.

הגן מותיר עודפים ונזרעת חלקה מיוחדת, באחריותה של עירית פישביין, לאספקה לבית. את שנת 1955/66 מסיים הענף בגירעון של 7,500 ל"י – ונופלת הכרעה מכאיבה לחסל את גן הירק. ענף **הממנה** בא לרשת את מקומו של גן הירק במערך המשקי.

הענף שורד כ- 10 שנים, עד חיסולו הסופי בשנת 1976. בימינו, נוסע אלישע לתערוכות בחו"ל ומקבל פרסים בבית על תעשייה... ב- 17.4.1973 משה

שפירא מספר על קבלת שמונה (!) פרסים בתערוכת הפרח. אחד הענפים שבו התחלנו בחדרה היה **לול הטלה ומדגרה**. היה זה ענף שסיפק ביצים לתצרוכת עצמית, כ-250 ביצה ליום, ואף הותיר כמות לקיבוצים נוספים בחדרה. בשנת תש"א מנה הלול כ- 1,500 עופות הטלה לרבייה. נרכשו שתי מדגרות והחלה תקופת הדגרה וגידול עצמי. ב-4.10.1960 הלול שלנו היה בין המייצאים לחו"ל - 32 ארגזים של ביצי רבייה. מלולי הביצים, כמו גם מהדיר והחזיריה נשארנו היום רק חורבות בטון, מבנים מוזנחים ופינות לא מנוצלות.

הזמן קצר והארכיון גדול וגם כך דיברתי יותר מדי... ההיסטוריה של עין השופט היא החקלאות. החקלאות שלנו הייתה הטרקטור שמשך את הקיבוץ החל מיום היווסדו. היום, כאשר אנחנו שקועים עמוק בבזבז של המאה ה-21, טוב נעשה אם נחשוב, ולא רק למען הסביבה שלנו, אלא גם לנפש שלנו ולמשפחה הקיבוצית, לחזור, ולו רק במקצת, אל העבר שלנו.

אדם שלא לומד מעברו, אינו יכול לשנות את עתידו. החיבור לאדמה שלנו, בה גם קבורים אבותינו, הוא החלום האמיתי שלהם וההווה שלנו.